

دستکاری جریان نقد عملیاتی و اظهار نظر حسابرسی: نقش تعدیل‌گر کنترل داخلی و حسابرسی رتبه اول

مصطفی ایزدپور^۱

علی محمد کردی^۲

فاطمه طاووسی^۳

زهرا حیدری سورشجانی^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۰۴

چکیده

جریان نقد عملیاتی به عنوان یک شاخص عملکرد برای استفاده‌کنندگان به شمار می‌رود که اطلاعات کاملی را از وضعیت عملیاتی شرکت ارائه می‌دهد اما، مدیریت در جهت رسیدن به اهداف خود ممکن است به دستکاری اطلاعات جریان‌های نقد عملیاتی بپردازد. بنابراین، نیاز به حسابرسی جهت بررسی و نظارت بر اطلاعات ایجاد می‌شود. حسابرسی با انطباق صورت‌های مالی با استانداردهای حسابداری و کشف این دستکاری به ارائه اظهار نظر تعدیل شده می‌پردازد. همچنین حضور حسابرسان رتبه برتر و کنترل‌های داخلی منجر به نظارت قوی‌تر در شرکت و تعدیل این ارتباط می‌شوند. با توجه به اهمیت این موضوع و خلاء پژوهشی، مطالعه حاضر به بررسی رابطه دستکاری جریان نقد عملیاتی و اظهار نظر حسابرسی با توجه به نقش تعدیل‌گر کنترل داخلی و حسابرسی رتبه اول می‌پردازد. در این راستا نمونه‌ای شامل ۱۳۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب گردید. بررسی نتایج حاصل از آزمون رگرسیون چندگانه نشان داد که شرکت‌هایی که دستکاری جریان نقدی عملیاتی بیشتری انجام می‌دهند با گزارش تعدیل شده حسابرسی بیشتری روبه‌رو می‌شوند. همچنین، حضور مؤسسات رتبه اول حسابرسی در شرکت منجر به تشدید رابطه دستکاری جریان نقد عملیاتی و گزارش حسابرسی می‌شود. اما، کنترل‌های داخلی در شرکت قادر به تأثیرگذاری بر رابطه دستکاری جریان نقد عملیاتی و گزارش حسابرسی نمی‌باشد.

واژه‌های کلیدی: اظهار نظر حسابرسی، حسابرسی رتبه اول، کنترل داخلی و دستکاری جریان نقد عملیاتی.

۱ گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه قم، قم، ایران. نویسنده مسئول. M.ezadpour@qom.ac.ir

۲ گروه حسابداری، دانشکده مهندسی صنایع، مدیریت و حسابداری، دانشگاه شهاب دانش، قم، ایران. A_kordi_64@yahoo.com

۳ گروه حسابداری، دانشکده مهندسی صنایع، مدیریت و حسابداری، دانشگاه شهاب دانش، قم، ایران. mozhdehtavousi@gmail.com

۴ گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. Zahra.heidary124@gmail.com

۱- مقدمه

تصمیم‌گیری‌های درست اقتصادی و تخصیص صحیح منابع، در گرو اطلاعات مالی باکیفیت است. حسابرسان می‌توانند نقش عمده‌ای در افزایش قابلیت اتکا و اعتبار گزارش‌های مالی ایفا نمایند (بالسام و همکاران^۱، ۲۰۰۳). حسابرسان با بررسی اطلاعات صورت‌های مالی و با بررسی شواهد، در رابطه با معقولانه بودن این اطلاعات اظهارنظر می‌نمایند و استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی حسابرسان شده، می‌توانند بر اساس صورت‌های مالی، به درستی تصمیم‌گیری کنند. در حقیقت، گزارش حسابرسان مستقل معیاری برای انطباق گزارش‌های مالی با استانداردهای حسابداری است. حسابرسان باید کلیه موارد با اهمیت رعایت نشدن قوانین و مقررات و نیز کلیه موارد سوء استفاده کشف شده در حین اجرای عملیات و همچنین تداوم عملیات شرکت و هرگونه نقاط ضعف درخور توجه کشف شده در جریان حسابرسان را گزارش کنند (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۵). علی‌رغم این‌که در بیشتر کشورهای دنیا مانند آمریکا، تعداد گزارش‌های تعدیل شده حسابرسان بسیار پایین است (حدود ۱ درصد، ریتنبرگ و شویگر^۲، ۱۹۹۳)، در محیط پژوهشی ایران بین ۶۰ تا ۷۰ درصد گزارش‌ها غیر مقبول هستند (محمدرضایی و همکاران، ۲۰۲۰). بنابراین مطالعه در رابطه با عوامل مؤثر بر اظهارنظر تعدیل‌شده از اهمیت بالایی برخوردار است.

حضور حسابرسان مستقل، منجر به بهبود کیفیت اطلاعات ارائه‌شده توسط شرکت نظیر اطلاعات جریان‌های نقدی عملیاتی می‌شود. جریان نقد عملیاتی به‌عنوان یک شاخص عملکرد برای استفاده‌کنندگان به شمار می‌رود که اطلاعات کاملی را از وضعیت عملیاتی شرکت ارائه می‌دهد. جریان نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی، نشانگر میزان پول نقدی است که بنگاه‌ها از فعالیت‌های منظم تجاری مانند تولید و فروش کالا یا ارائه خدمات دریافت می‌کنند. مطالعات اخیر، بیشتر بر روی پیش‌بینی جریان نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی تمرکز کرده‌اند. از آنجا که بخش قابل توجهی از بنگاه‌ها و تحلیلگران جریان نقدی را پیش‌بینی می‌کنند تا با استفاده از آن تصمیمات اقتصادی خود را نهایی کنند، امکان دستکاری ارقام نقدی عملیاتی، افزایش یافته است. به همین دلیل سرمایه‌گذاران، توجه زیادی را به جریان نقدی ناشی از فعالیت‌های عملیاتی، اختصاص می‌دهند (مشایخ و میرزایی، ۱۴۰۱). پس مدیران ممکن است در جهت منافع خود، تأثیر نامطلوب جریان نقد عملیاتی بر ارزش شرکت و منافع خود تا حدی کنترل نمایند. وقتی امکان دستکاری جریان نقد عملیاتی وجود دارد، درک عملکرد واقعی شرکت برای فعالان بازار دشوارتر است (چنگ و همکاران^۳، ۲۰۲۰). بنابراین، اگر چه این اقدامات بدون تغییر در سود نهایی، جریان‌های نقد عملیاتی را افزایش می‌دهد، اما به‌طور قابل توجهی بر ادراک سرمایه‌گذاران و انتظارات از جریان‌های نقدی تأثیر می‌گذارد (لی^۴، ۲۰۱۲). از طرفی حسابرسان با نظارت و بررسی‌هایی که انجام می‌دهند

¹ Balsam et al

² Rittenberg and Schwiager

³ Cheng et al

⁴ Lee

احتمالاً دستکاری‌های مدیریت را شناسایی می‌نمایند و با انطباق صورت‌های مالی با استانداردهای حسابداری و کشف این دستکاری به ارائه اظهارنظر تعدیل شده می‌پردازند (جیانگ و همکاران^۱، ۲۰۱۸).

با این حال، سازوکارهایی همچون کنترل‌های داخلی جهت کنترل فعالیت مدیران در شرکت‌ها اعمال می‌شود. کنترل داخلی سیستمی است که رفتار فرصت‌طلبانه مدیریت را از طریق انگیزه و نظارت مهار می‌کند (چن و همکاران^۲، ۲۰۲۱). به صورتی که با مطالعه و ارزیابی فعالیت‌های شرکت به ارائه پیشنهادهایی می‌پردازد تا شرکت بتواند به اهداف خود برسد. بنابراین، کنترل‌های داخلی با تقویت فضای نظارتی شرکت، مانع از دستکاری و مدیریت جریان نقدی می‌گردد (جوهر و همکاران^۳، ۲۰۰۷، جیانگ و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین، موضوع دیگری که می‌تواند در کنترل رفتارهای گزارشگری مدیران نقش آفرینی نماید، موضوع رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی و کیفیت حسابرسی است. مؤسسات حسابرسی معتمد می‌توانند در مهار کردن دستکاری جریان نقدی نقش اساسی ایفا کنند. پیتمن و همکاران^۴ (۲۰۱۹) بیان می‌کنند که مؤسسات بزرگ، سیستم کنترل کیفیت قوی‌تری دارند، فرآیندهای حسابرسی استاندارد شده بیشتری دارند، این مؤسسات معمولاً از نیروهای حرفه‌ای و با تجربه حسابرسی بالا استفاده می‌کنند. حسابرسی با کیفیت بالاتر، با احتمال بیشتری عملکردهای حسابداری مورد تردید را کشف می‌کند؛ زیرا مؤسسه‌های حسابرسی با کیفیت دارای تخصص، منابع و انگیزه‌های بیشتری برای کشف اشتباه و تقلب هستند (حیدری و جودکی، ۱۴۰۱)؛ بنابراین شرکت‌هایی که دستکاری جریان نقدی عملیاتی انجام می‌دهند، اگر حسابرسان با کیفیت بالا آن‌ها را مورد حسابرسی قرار دهد، به احتمال بیشتری گزارش تعدیل شده ارائه می‌نمایند (جیانگ و همکاران، ۲۰۱۸).

در سال‌های اخیر سرمایه‌گذاران زیادی وارد بازار سرمایه در ایران شدند. بنابراین، نیاز به اطلاعات با کیفیت، منتشر شده توسط مدیریت، بیشتر از گذشته مورد توجه سرمایه‌گذاران قرار گرفته است. علاوه بر این، اخیراً شاخص بازار سرمایه دارای نوسانات زیادی بوده است که باعث گردیده اعتماد مردم به این بازار کم‌رنگ گردد. این در حالی است که وجود گزارش‌های تعدیل شده این بی‌اعتمادی را تشدید می‌نماید. لذا، مطالعه پیش رو به تصمیم‌گیرندگان بازار سرمایه کمک می‌کند تا عامل بازدارنده انگیزه مدیران برای دستکاری جریان نقد شرکت را در حین ارائه اطلاعات در نظر بگیرند و با کنترل این انگیزه‌ها، اعتماد از دست رفته بازار سرمایه را برگردانند. اما مطالعات کمی در این راستا انجام شده است و جای خالی چنین مطالعه‌ای در این برهه از زمان به خوبی حس می‌شود؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی دستکاری جریان نقد عملیاتی و اظهارنظر حسابرسان با تأکید بر نقش تعدیلگر کنترل داخلی و حسابرسان رتبه اول در ایران است. در ادامه، ابتدا مبانی نظری و پیشینه پژوهش ارائه و فرضیه‌ها تدوین شده‌اند. سپس، روش پژوهش شامل نمونه پژوهش و مدل‌های پژوهش تدوین شده است. همچنین یافته‌های

¹ Jiang et al

² Chen et al.

³ Johl et al

⁴ Pittman et al

پژوهش شامل آمار توصیفی و برازش مدل‌های پژوهش گزارش شده است. بخش نهایی نیز به نتیجه‌گیری اختصاص یافته است.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

وجه نقد عملیاتی به عنوان معیار کارایی عملیاتی شرکت است که دستکاری آن، برای همراه کردن برداشت استفاده‌کنندگان از وضعیت جریان نقدی شرکت انجام می‌شود (لی، ۲۰۱۲). وجه نقدی را نشان می‌دهد که شرکت پس از انجام مخارج لازم برای نگهداری یا توسعه دارایی در اختیار دارد. مبلغ جریان‌های نقدی عملیاتی، از شاخص‌های اصلی ارزیابی این موضوع است که عملیات واحد تجاری تا چه میزان سبب ایجاد جریان‌های وجه نقد کافی برای بازپرداخت وام‌ها، نگهداشت توان عملیاتی واحد تجاری و پرداخت سود سهام شده و انجام سرمایه‌گذاری‌های جدید را بدون تمسک به منابع مالی خارج از واحد تجاری امکان‌پذیر کرده است (برندک، پاک‌مرام و علی‌پور، ۱۳۹۸). در واقع، این باور سنتی و نادرست وجود دارد که جریان نقد عملیاتی بازتابی واقعی از جریان نقدی ورودی و خروجی یک شرکت است و عاری از دستکاری مدیریتی است. هنگامی که مدیران، جریان‌های نقدی را دستکاری می‌نمایند؛ برای مثال با تسریع در وصول وجه نقد از مشتریان یا تأخیر در پرداخت‌ها به تأمین‌کنندگان، قصد آن‌ها اغلب توسط افراد برون‌سازمانی قابل‌مشاهده نیست. بنابراین دستکاری جریان نقدی همراه‌کننده و تأیید آن دشوار است. پس اگر چه این اقدامات بدون تغییر در سود نهایی، جریان نقد عملیاتی را افزایش می‌دهد، اما به طور قابل‌توجهی بر ادراک سرمایه‌گذاران و انتظارات از جریان‌های نقدی تأثیر می‌گذارد (وانگ و همکاران، ۲۰۲۱). در حقیقت، دستکاری جریان نقد عملیاتی می‌تواند نقاب‌هایی را برای مدیران فراهم کند تا عملکرد شرکت را پنهان کنند و منحرف کردن منابع شرکت را برای آن‌ها آسان‌تر کند (مشایخ و میرزایی، ۱۴۰۱). در این زمینه، ژانگ^۱ (۲۰۰۹) سه عامل را برای دستکاری جریان نقدی بیان کرد: گزارش جریان نقدی مثبت، اجتناب از کاهش در جریان نقدی از نسبت به سال قبل و رسیدن به پیش‌بینی‌های جریان نقدی تحلیلگران. لی (۲۰۱۲) نشان می‌دهد که شرکت‌ها زمانی که جریان نقد عملیاتی برای سرمایه‌گذاران مهم است، جریان نقد عملیاتی گزارش شده را دستکاری می‌کنند؛ اما بنی مهد و همکاران (۱۳۹۵) بیان می‌کنند حضور حسابرسان در شرکت مانعی برای دستکاری ارقام حسابداری می‌شود.

حسابرسان پس از ارزیابی فعالیت شرکت مورد بررسی، کنترل ریسک‌ها و شواهد حسابرسی در مورد ادعاهای مدیریت، اظهار نظر می‌نمایند (فلیکس و کینی^۲، ۱۹۸۲؛ ریتنبرگ، جانستون و گراملینگ^۳، ۲۰۱۲). متداول‌ترین شکل اظهار نظر حسابرسی در ایران، نظر حسابرسی اظهار نظر تعدیل شده است. تحقیقات دانشگاهی متعددی دلایل

¹ Zhang

² Felix and Kinney

³ Rittenberg et al

احتمالی ارائه گزارش‌های تعدیل‌شده توسط حسابرسان را شناسایی کرده است. به‌عنوان مثال، ژیانو، جنگ و یوان^۱ (۲۰۲۰) بیان نمودند اگر حسابرس توجیه مدیریت در مورد تحریف را نپذیرد و مدیریت از پذیرش تعدیل پیشنهادی حسابرسی امتناع ورزد، حسابرس می‌تواند با صدور اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی نسبت به این موضوع واکنش نشان دهد. چن و سو^۲ (۲۰۰۱) دریافتند که شرکت‌هایی که سود را برای رسیدن به آستانه سودآوری دستکاری می‌کنند، احتمالاً اظهارنظر تعدیل‌شده را دریافت می‌کنند. در مطالعه بعدی، کاردارن و همکاران (۱۳۹۵) نشان می‌دهد، حسابرسی مستقل موجب کاهش استفاده مدیریت از اقلام تعهدی اختیاری می‌شود. حسنی (۱۴۰۱) بیان نمود که به موازات افزایش مدیریت سود ناشی از تحریف در گزارشگری مالی شرکت‌ها، احتمال ارائه اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی افزایش یافته است. حمیدیان، عرب‌صالحی و تقیان (۱۴۰۱) نیز بیان نمودند مدیریت سود واقعی تأثیر مثبت و معناداری بر احتمال وجود بند ابهام در تداوم فعالیت در گزارش حسابرسی دارد. جیانگ، لی و لیو^۳ (۲۰۱۰) دریافتند که حسابرسان به احتمال زیاد اظهارنظر تعدیل‌شده را برای شرکت‌های با وام‌های بزرگ ارائه می‌کنند. این یافته توسط حبیب، جیانگ و ژو^۴ (۲۰۱۵) نیز تأیید شده است، که حسابرسان سطوح بالایی از حق‌الزحمه حسابرسی را از مشتریان خود که وام‌های بین شرکتی گسترده‌ای با اشخاص وابسته داشتند، دریافت می‌کنند. علاوه بر این، جیانگ و همکاران (۲۰۱۸) بیان می‌کنند حسابرسان با نظارت و بررسی‌هایی که انجام می‌دهد احتمالاً دستکاری‌های مدیریت را شناسایی می‌نماید، پس با انطباق صورت‌های مالی با استانداردهای حسابداری و کشف این دستکاری به ارائه اظهارنظر تعدیل‌شده می‌پردازد. بنابراین فرضیه اول به‌صورت زیر تدوین می‌شود:

فرضیه اول، دستکاری جریان نقدی عملیاتی با اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرس رابطه مثبت دارد.

در فرایند حسابرسی، حسابرسان ملزم به ارزیابی کنترل‌های داخلی مشتری هستند. کار حسابرسی با ارزیابی کامل کنترل‌های داخلی مشتری شروع می‌شود که سپس مبنایی را برای برنامه‌ریزی روش‌های حسابرسی فراهم می‌کند. کنترل داخلی قابلیت اتکای صورت‌های مالی را بهبود می‌بخشد و عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش می‌دهد (هرمانسون^۵، ۲۰۰۰). کنترل داخلی فرآیندی است که به منظور کسب اطمینان معقول از تحقق اثربخشی و کارایی عملیات، قابلیت اعتماد گزارش‌دهی مالی و رعایت قوانین و مقررات توسط هیئت مدیره برقرار می‌شود (حسنی‌ماریه و همکاران، ۱۴۰۰). هرگاه اندازه واحد تجاری گسترش یابد، فرآیندهای کنترل آن تخصصی‌تر، مشکل‌تر و پیچیده‌تر می‌شوند. اعتقاد بر این است که سیستم کنترل داخلی خطرها را کاهش می‌دهد و در اطمینان‌دهی از قابلیت اعتماد صورت‌های مالی و انطباق با قوانین و مقررات به مدیریت کمک می‌کند (پرویزلو و سیف‌اله زاده، ۱۳۹۹).

¹ Xiao, Geng & Yuan

² Chen et al

³ Jiang et al

⁴ Habib et al

⁵ Hermanson

جامعی، کولیوند و محمدی (۱۳۹۹) بیان می‌کنند حسابرسان در صورت وجود ضعف کنترل داخلی، با خطر تحریف با اهمیت بیشتر و در نتیجه، خطر حسابرسی بالاتری روبه‌رو می‌شوند. میترا، جاجی و الهایی^۱ (۲۰۱۷)، به این نتیجه رسیدند که در شرکت‌های دارای ضعف کنترل داخلی، احتمال تقلب و گزارشگری نادرست مالی وجود دارد که سبب گمراهی گزارش‌های مالی می‌شود. پس ماهیت کنترل داخلی همچون تعادلی عمل می‌کند که می‌تواند تعارضات نمایندگی را کاهش و رفتار فرصت‌طلبانه مدیریت را محدود کند، از تهدید منافع شخصی جلوگیری کند (گوه و دان^۲، ۲۰۱۱) و به تبع این امر، دستکاری جریان‌های نقد عملیاتی شرکت، را کاهش دهد. در واقع، کنترل‌های داخلی ضعیف، امکان رفتارهای فرصت‌طلبانه را تسهیل می‌کند و قابلیت اتکای گزارشگری مالی را کاهش می‌دهد (خواجوی، رضایی و فانی، ۱۴۰۱). پورحسن و همکاران (۱۳۹۸) نیز بیان نمودند که کنترل‌های داخلی با کیفیت، ابزاری برای دستیابی به عملکرد بهتر و عاملی برای شناسایی ریسک، پیشگیری از تقلب و دستکاری در صورت‌های مالی می‌باشد. بنابراین، شرکت‌هایی که کنترل‌های داخلی ضعیفی دارند، بیشتر به گزارش‌های فرصت‌طلبانه متوسل می‌شوند تا مشکلات مالی را پنهان کنند (جیانگ و همکاران، ۲۰۱۰). از آنجایی که ریسک‌های بالقوه بیشتری در ارتباط با مشتریان با ضعف‌های کنترل داخلی با اهمیت وجود دارد، حسابرسان تمایل بیشتری به صدور اظهارنظر تعدیل‌شده دارند تا از خود در برابر افزایش محافظت کنند. در این راستا، ولی‌نیا و همکاران (۱۴۰۱) بیان نمودند ضعف کنترل‌های داخلی می‌تواند علاوه بر افزایش میزان خطا و اشتباه منجر به افزایش سطح ریسک‌های عملیاتی و کاهش کارایی و اثربخشی فعالیت‌های واحدهای درونی سازمان شود. جیانگ، روپلی و وو^۳ (۲۰۱۰) با استفاده از نمونه‌ای از شرکت‌هایی که از نظر مالی دچار مشکل شده‌اند، دریافتند که در این شرکت‌ها اگر کنترل داخلی ضعیف باشد، احتمال بیشتری برای دریافت اظهارنظر حسابرسی پیرامون عدم تداوم فعالیت دارند. همچنین، جیانگ و همکاران (۲۰۱۸)، استدلال می‌نمایند که ضعف کنترل داخلی، منجر به انگیزه‌های قوی مدیریت (دستکاری) جریان نقدی فرصت‌طلبانه می‌شود، زیرا ضعف کنترل داخلی با هزینه بالاتر سرمایه و رتبه‌بندی اعتباری منفی مرتبط است (اشباگ-اسکایف، کالینز و لافوند^۴، ۲۰۰۹؛ جوناس، روزنبرگ و گیل^۵، ۲۰۰۶). در این صورت، تمایل حسابرسان به صدور اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسی برای این مشتریان زیاد خواهد بود. بنابراین حسابرسان به احتمال زیاد اظهارنظر تعدیل‌شده را برای شرکت‌های مشتری با کنترل‌های داخلی ضعیف صادر می‌کنند، زیرا آن‌ها مستعد انجام فرصت‌طلبانه دستکاری جریان نقدی هستند. بنابراین فرضیه دوم به صورت زیر تدوین می‌شود:

فرضیه دوم، کنترل داخلی ضعیف، رابطه دستکاری جریان نقد عملیاتی و گزارش حسابرسی تعدیل‌شده را تشدید می‌نماید.

¹ Mitra, Jaggi & Al-Hayale

² Goh & Li

³ Jiang et al

⁴ Ashbaugh-Skaife et al

⁵ Jonas et al

حسابرسی با کیفیت و نحوه تحقق آن از دیرباز مورد توجه پژوهش‌های حسابرسی بوده است. در حسابرسی با کیفیت بالا، احتمال شناسایی و کشف تحریف‌ها در گزارش‌های مالی بر عهده حسابرس است (رمضانی و همکاران، ۱۴۰۱). حسابرسان تحت تأثیر سیستم کنترل کیفیت و اندازه مؤسسات حسابرسی که در آن مشغول کار هستند، قرار می‌گیرند. مطابق نظریه اندازه حسابرس^۶ مطرح‌شده توسط دی آنجلو^۱ (۱۹۸۱)، مؤسسات بزرگ (مؤسسات طبقه اول) به این دلایل از کیفیت بالاتری نسبت به سایر طبقات برخوردارند: ۱. مشتریان زیادی دارند و استقلال خود را به احتمال کمی به خاطر یک مشتری مصالحه می‌کنند؛ ۲. حساسیت بالایی نسبت به حفظ شهرت خود دارند؛ ۳. اگر نتوانند تحریفات و اشتباهات با اهمیت در صورت‌های مالی مشتریان را کشف و گزارش کنند، منافع زیادی را از دست خواهند داد و ۴. کارکنان مؤسسات حسابرسی بزرگ تحت آموزش مستمر با کیفیت قرار می‌گیرند (محمدرضایی و فرجی، ۱۳۹۸).

برای نخستین بار، در سال ۱۳۹۲ سازمان بورس و اوراق بهادار مؤسسات معتمد بورس را به چهار دسته طبقه‌بندی کرد. بر اساس این رتبه‌بندی می‌توان بیان کرد که مؤسسات حسابرسی برتر نسبت به حسابرسان معتمد سایر گروه‌ها باید کیفیت حسابرسی بالاتری داشته باشند. از این رو، حسابرسی مشتریان بزرگ به مؤسسات حسابرسی معتمد طبقه "اول" واگذار شده است (محمدرضایی و محمدرضایی، ۱۳۹۴). با نظر به تئوری اندازه حسابرس می‌توان ادعا داشت که مؤسسات حسابرسی معتمد طبقه "اول" باید تعداد مشتریان زیاد، شرکا و کارکنان حسابرسی با تجربه و کافی، سیستم کنترل کیفیت مناسب و در نتیجه استقلال بیشتری داشته باشند. پس این مؤسسات به عنوان مؤسسات حسابرسی با کیفیت شناخته می‌شوند (محمدرضایی و محمدرضایی، ۱۳۹۴). بنابراین می‌توان بیان کرد که مؤسسات حسابرسی رتبه برتر، سیستم کنترل کیفیت قوی‌تری دارند، فرآیندهای حسابرسی استاندارد شده بیشتری دارند. این مؤسسات معمولاً نیروهای حرفه‌ای و با تجربه حسابرسی بالا استفاده می‌کنند که به علت تجربه حرفه‌ای، با بیشتر سیستم‌های مالی مورد استفاده شرکت‌ها آشنایی داشته که باعث بهبود گزارشگری مالی می‌شوند (حیدری و جودکی، ۱۴۰۱). این در حالی است که مؤسسات حسابرسی کوچک اغلب فاقد سیستم‌های کنترل کیفیت مناسب یا فاقد واحد مستقل برای کنترل کیفیت در سطح کارها می‌باشند. اغلب این مؤسسات به دلیل کوچک بودن نمی‌توانند فرآیندهای لازم برای حسابرسی با کیفیت را به‌طور کامل اجرا کنند، چرا که به احتمال زیاد از لحاظ اقتصادی توجیه نخواهد داشت (محمدرضایی و همکاران، ۲۰۲۰). در این راستا، دی آنجلو^۱ (۱۹۸۱) بیان می‌کند حسابرسانی که تعداد مشتریان زیادی (حسابرسان بزرگ) دارند به منظور حفظ شهرت خود تمایل کمتری دارند تا برای حفظ مشتری به صورت فرصت‌طلبانه رفتار کنند. بنابراین، چنین حسابرسانی به احتمال زیاد تحریفات با اهمیت حسابرسی کشف‌شده در صورت‌های مالی صاحب‌کار را افشاء خواهند کرد. اسپاتیس^۲ (۲۰۰۳) نشان می‌دهد که اگر مؤسسه حسابرسی بزرگ، حسابرسی شرکت را به عهده داشته باشد،

^۱ DeAngelo

^۲ Spathis

احتمال این که شرکت گزارش حسابرسی تعدیل شده دریافت کند، افزایش می یابد. در همین راستا، وان تندلو و همکاران^۱ (۲۰۰۸) بیان می نمایند که شرکت هایی که توسط چهار مؤسسه حسابرسی بزرگ حسابرسی با کیفیت بالا حسابرسی می گردند، دارای محدودیت بیشتری در مدیریت سود می باشند. هر بهن^۲ (۲۰۰۸) به این نتیجه رسید که اقلام تعهدی غیرعادی با اظهارنظر غیر مقبول حسابرسی رابطه منفی دارد بعلاوه، لین و لیو^۳ (۲۰۱۰) نشان می دهند که شرکت هایی با حاکمیت شرکتی ضعیف، به احتمال زیاد برای پوشاندن شفافیت گزارشگری مالی، به یک حسابرس با کیفیت پایین روی می آورند. روزبهانی و همکاران (۱۳۹۶) نیز نشان می دهد اگر حسابرسی شرکت بر عهده موسسات خصوصی باشد، احتمال صدور گزارش غیر مقبول حسابرسی افزایش می یابد. چان، لین و وانگ^۴ (۲۰۱۰) گزارش می دهند که در شرکتی که نقش سهامداران نهادی ضعیف است، تبنانی حسابرسی رخ می دهد، بنابراین حسابرسان تمایل به صدور گزارش های حسابرسی اصلاح شده کمتری دارند. جیانگ و همکاران (۲۰۱۸) بیان می کند شرکت هایی که دستکاری جریان نقدی عملیاتی انجام می دهند، اگر حسابرس با کیفیت بالا آن ها را مورد حسابرسی قرار دهد، به احتمال بیشتری گزارش تعدیل شده ارائه می نمایند. بنابراین فرضیه سوم به شرح زیر تدوین می گردد.

فرضیه سوم: مؤسسات رتبه اول حسابرسی، رابطه دستکاری جریان نقد عملیاتی و گزارش حسابرسی تعدیل شده را تشدید می نماید.

۳- روش شناسی پژوهش

۳-۱- جامعه و نمونه آماری

این تحقیق از نظر هدف، یک پژوهش کاربردی، از نظر زمانی پس رویدادی و از نظر ماهیت، توصیفی از نوع همبستگی است که خواص و ویژگی های متغیرها و رابطه بین متغیرها را از طریق تحلیل رگرسیون بررسی می کند. گام بعدی پس از جمع آوری داده ها از نمونه های جامعه آماری، تجزیه و تحلیل داده ها برای آزمایش فرضیه ها استفاده می شود. با توجه به حجم زیاد داده ها و نیاز به پردازش آنها، از نرم افزار اکسل و استاتا برای برآورد آمار توصیفی و پارامترهای مدل و تحلیل و استنباط آماری استفاده می شود. مدل پژوهش از طریق داده های پنل با کنترل اثرات سال و صنعت به روش حداقل مربعات معمولی با خطای استاندارد مقاوم (خوشه بندی خطاها در سطح شرکت) برآورد شده است.

¹ Van Tendeloo & Vanstraelen

² Herbohn & Vanitha Ragunathan

³ Liu et al

⁴ Lin et al

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۳-۱۳۹۹ است که پس از اعمال محدودیت‌های زیر، ۱۳۰ شرکت (۹۱۰ مشاهده سال - شرکت) از مجموع شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران باقی ماند که برای جامعه در دسترس مطالعه شدند:

- شرکت طی دوره موردبررسی تغییر سال مالی نداده‌اند.
- شرکت‌هایی که در تمام سال‌های پژوهش از بورس اخراج نشده باشند.
- شرکت‌های تحت بررسی جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری، هلدینگ، واسطه‌گری مالی و بیمه نیستند.
- اطلاعات و داده‌های آن‌ها در دسترس و قابل استفاده است.

جدول ۱- نحوه نمونه‌گیری

تعداد مشاهدات	محدودیت
۲۹۵۴	جامعه آماری
۵۲۵-	شرکت طی دوره موردبررسی تغییر سال مالی نداده باشند.
۵۶۷-	شرکت‌هایی که در تمام سال‌های پژوهش جزء شرکت‌های بورسی باشد.
۶۲۳-	شرکت‌های تحت بررسی جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری، هلدینگ، واسطه‌گری مالی و بیمه باشند.
۳۲۹-	اطلاعات و داده‌های آن‌ها در دسترس و قابل استفاده نباشد.
۹۱۰	نمونه نهایی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

لازم است بیان شود، شایان ذکر است داده‌ها از روی صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌های بورسی منتشره در سایت‌های کدال و اطلاعات اعلام شده از سوی جامعه حسابداران رسمی به صورت دستی جمع‌آوری شده است.

۲-۳- مدل‌های رگرسیونی

برای آزمون فرضیه اول پژوهش از مدل رگرسیونی ۱، برای آزمون فرضیه دوم از مدل ۲، برای فرضیه سوم از مدل ۳ استفاده می‌گردد که بر اساس پژوهش جیانگ و همکاران (۲۰۱۸) تدوین شده است:

(۱)

$$MAO_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 CFM_{i,t} + \sum \beta_k Control Variable_{i,t} + \sum \beta_n Year \& Industry_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

علامت مثبت β_1 نشان می‌دهد که دستکاری جریان نقد اظهارنظر تعدیل شده حسابرس را افزایش می‌دهد. اگر بتا یک مثبت و معنادار باشد فرضیه اول تایید می‌گردد.

(۲)

$$MAO_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 CFM_{i,t} + \beta_2 IC_{i,t} + \beta_3 CFM_{i,t} * IC_{i,t} + \sum \beta_k Control Variable_{i,t} + \sum \beta_n Year\&Industry_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

علامت مثبت β_3 نشان می‌دهد که وجود کنترل داخلی ضعیف، رابطه دستکاری جریان نقدی و اظهارنظر تعدیل شده حسابرسان را تشدید می‌کند. پس اگر بتا دو مثبت و معنادار باشد فرضیه دوم تایید می‌گردد.

(۳)

$$MAO_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 CFM_{i,t} + \beta_2 firstrankaud_{i,t} + \beta_3 CFM_{i,t} * firstrankaud_{i,t} + \sum \beta_k Control Variable_{i,t} + \sum \beta_n Year\&Industry_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

علامت مثبت β_3 نشان می‌دهد که وجود رتبه حسابرسانی بالا، رابطه دستکاری جریان نقدی و اظهارنظر تعدیل شده حسابرسان را تقویت می‌کند. پس اگر بتا سه مثبت و معنادار باشد فرضیه سوم تایید می‌گردد.

۳-۳- متغیرهای پژوهش

نحوه اندازه‌گیری متغیرهای مدل‌های ارائه شده در قسمت قبل به شرح زیر است:

متغیر وابسته:

اظهار نظر تعدیل شده حسابرسانی (AudOpn): متغیر ساختگی است که اگر گزارش حسابرسان غیرمقبول باشد مساوی ۱ و اگر گزارش حسابرسان مقبول باشد صفر است.

متغیر مستقل:

دستکاری جریان نقد عملیاتی: در این پژوهش برای اندازه‌گیری دستکاری جریان‌های نقدی از باقیمانده مدل ریچوردی^۱ (۲۰۰۶) استفاده می‌شود.

$$cfo/ta_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 \frac{1}{ta_{t-1}} + \beta_2 \frac{sales}{ta_{t-1}} + \beta_3 \frac{dsales}{ta_{t-1}} + \varepsilon_{it} \quad (۴)$$

که در این مدل:

cfo: جریان نقدی عملیاتی، **ta:** جمع دارایی‌ها **sales:** فروش شرکت

^۱ Roychowdhury

به دلیل مدنظر بودن میزان دستکاری جریان‌های نقدی بدون توجه به مثبت و منفی بودن آن برای انجام فرضیات پژوهش، از قدر مطلق باقی‌مانده دستکاری جریان‌های نقدی استفاده می‌شود. هرچه قدر مطلق باقیمانده‌ها بزرگ‌تر باشد، دستکاری جریان‌های نقدی بیشتر است.

متغیر تعدیل‌گر:

کنترل داخلی ضعیف ($IC_{i,t}$):

بر اساس دستورالعمل سازمان بورس در خصوص کنترل‌های داخلی مصوب ۱۳۹۱/۲/۱۶ و چک لیست رعایت الزامات کنترل‌های داخلی، که در راستای اجرای ماده ۹ دستورالعمل مؤسسات حسابرسان معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار (مصوب ۱۳۸۶/۵/۸ و اصلاحیه مورخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۷ شورای عالی بورس و اوراق بهادار)، تکمیل آن برای کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و فرابورس توسط مؤسسات حسابرسان الزامی است، کنترل‌های داخلی در قالب ۷۲ بند و در ۱۲ بخش شامل "دستکاری و ارزش‌های اخلاقی، ویژگی‌ها و عملکرد مدیریت، کمیته حسابرسان، صلاحیت کارکنان و مدیریت منابع انسانی، ساختار سازمانی، ارزیابی ریسک، روش‌های کنترل مدیریت و فعالیت‌های کنترلی، محیط سامانه‌های اطلاعاتی، کنترل‌های کاربردی، حسابرسان داخلی، سایر فعالیت‌های کنترلی، گزارشگری" توسط حسابرسان مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. با توجه به پژوهش حاجیها و محمدحسین نژاد (۱۳۹۴)، ساعدی و دستگیر (۱۳۹۶) و حاجیها، اورادی و صالح آبادی (۱۳۹۶) در صورتی که در هر یک از ۱۲ بخش فوق، ارزیابی حسابرسان از کنترل‌های داخلی مثبت نباشد، بیانگر وجود نقطه ضعف در کنترل‌های داخلی شرکت است. بر این اساس، در صورتی که حداقل یکی از نقاط ضعف کنترل‌های داخلی توسط حسابرسان گزارش شده باشد، این متغیر مقدار یک می‌گیرد و در غیر این صورت، مقدار صفر برای آن در نظر گرفته می‌شود.

رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسان (FirstRankAud): متغیر ساختگی است؛ مساوی ۱ اگر حسابرسان جزء ۲۵ مؤسسه حسابرسان خصوصی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار متعلق به طبقه «اول» باشد و صفر برای مؤسسات حسابرسان خصوصی معتمد سایر طبقات.

متغیرهای کنترلی:

فرصت‌های رشد ($QTOBIN_{it}$): از طریق مجموع ارزش بازار سهام عادی و بدهی‌های شرکت تقسیم بر ارزش دفتری دارایی‌ها محاسبه می‌گردد.

اهرم مالی (LEV_{it}): از طریق محاسبه جمع کل بدهی‌ها تقسیم بر جمع کل دارایی‌ها به دست می‌آید.

اندازه شرکت ($SIZE_{it}$): از طریق محاسبه لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌های شرکت به دست می‌آید.

نسبت جمع موجودی و حساب دریافتنی ($InvRec$): از طریق نسبت جمع موجودیها و حساب‌های دریافتنی به جمع کل دارایی‌ها محاسبه می‌گردد.

زیان ده بودن ($Loss$): متغیر ساختگی است؛ اگر شرکت زیانده باشد مساوی ۱ و غیر این صورت صفر است.

سن شرکت (AGE_{it}): از محاسبه لگاریتم طبیعی سن شرکت (تعداد سال‌ها از بدو تأسیس) به دست می‌آید.

مالکیت نهادی (ConOwn): درصدی از سهام شرکت که متعلق به بزرگترین سهامدار شرکت است. مالکیت دولتی (StOwn): متغیر ساختگی است؛ اگر بیش از ۵۰ درصد از سهام شرکت متعلق به دولت یا شرکت‌های نیمه‌دولتی باشد ۱ و در غیر این صورت صفر است. بازده دارایی (ROA): از طریق محاسبه نسبت سود خالص به کل دارایی‌ها به دست می‌آید. ارقام تعهدی اختیاری (Dacc)، ارقام تعهدی اختیاری از طریق مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۴) محاسبه می‌گردد. به این صورت که برای هر سال - صنعت مدل (۶) تخمین زده می‌شود تا مقادیر ارقام تعهدی اختیاری به دست آید.

$$TAAC_{i,t} = \alpha_1 \left(\frac{1}{A_{i,t-1}} \right) + \alpha_2 \left(\frac{\Delta REV_{i,t} - \Delta REC_t}{A_{i,t-1}} \right) + \alpha_3 \left(\frac{PPE_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right) + \varepsilon_{jt} \quad (5)$$

که در این مدل، $TAAC_{i,t}$: کل ارقام تعهدی، $A_{i,t-1}$: کل ارزش دفتری دارایی‌های شرکت در سال $t-1$ ، $\Delta REV_{i,t}$: تغییر در درآمد فروش شرکت بین سال t و سال $t-1$ ، ΔREC_t : تغییر در حساب‌های دریافتی شرکت بین سال t و $t-1$ ، $PPE_{i,t}$: ناخالص اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات شرکت در سال t و ε خطای مدل، همان ارقام تعهدی اختیاری است. Industry & Year: متغیرهای دو ارزشی برای کنترل اثرات سال و صنعت.

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- آمار توصیفی

در جدول ۲ آماره‌های توصیفی مرتبط با مدل‌ها درج شده است. مطابق با نتایج به دست آمده، میانگین دستکاری جریان نقدی در بین شرکت‌های نمونه معادل ۰/۰۰۴ هست که نشان می‌دهد دستکاری جریان‌های نقدی در بین شرکت‌های بورسی به سمت مقادیر مثبت است؛ اما به دلیل مدنظر بودن میزان دستکاری جریان‌های نقدی بدون توجه به مثبت و منفی بودن آن برای انجام فرضیات پژوهش، از قدر مطلق باقی مانده دستکاری جریان‌های نقدی استفاده می‌شود. در همین راستا، میانگین میزان قدر مطلق دستکاری جریان‌های نقدی ۰/۱۲۱ می‌باشد. همچنین، میانگین فرصت رشد شرکت ۲/۵۵۴ می‌باشد که نشان‌دهنده میزان برابری قیمت سهام حاضر در بورس که مورد معامله قرار می‌گیرد با ارزش اسمی سهام است. بعلاوه، شرکت‌ها حدود ۵۵ درصد منابع مالی خود را، از طریق بدهی تأمین مالی می‌کنند. سایر متغیرها نیز به همین ترتیب قابل توضیح هستند. پنل متغیرهای گسسته آمار توصیفی نیز نشان می‌دهد ۷۲ درصد شرکت‌های مورد بررسی توسط مؤسسات حسابرسان رتبه اول مورد بررسی قرار گرفته‌اند و ۴۳ درصد گزارش تعدیل‌شده از حسابرسان دریافت نموده‌اند.

همچنین، ۴۲ درصد از شرکت‌های مورد بررسی دارای ضعف کنترل داخلی هستند، ۹/۵ درصد آنان زیان‌ده بوده‌اند و ۶۳ درصد آنان مالکیت از نوع دولتی داشته‌اند.

جدول ۲- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

پنل الف، پنل متغیرهای پیوسته					
متغیر	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار
باقی مانده مدل جریان‌های نقدی	0/004	-0/014	0/739	-0/826	0/171
قدر مطلق	0/121	0/086	0/826	۱۰/000	0/121
فرصت‌های رشد	2/554	1/732	7/617	0/980	1/861
اهرم مالی	0/552	0/557	0/877	0/195	0/196
اندازه شرکت	14/628	14/526	17/275	12/457	1/241
جمع موجودی و حساب دریافتنی	0/548	0/544	0/846	0/234	0/182
سن شرکت	3/678	3/784	4/094	2/996	0/330
مالکیت نهادی	0/482	0/504	0/848	0/110	0/210
بازده دارایی	0/132	0/100	0/427	-0/054	0/132
اقدام تعهدی اختیاری	-0/008	-0/011	0/327	-0/287	0/150
پنل ب، پنل متغیرهای گسسته					
متغیر	درصد یک		متغیر	درصد صفر	درصد یک
اظهارنظر حسابرسان	43/52		زیان ده بودن	90/44	9/56
ضعف کنترل داخلی	42/20		مالکیت دولتی	36/92	63/08
رتبه موسسات حسابرسان	72/64				

منبع: یافته‌های پژوهشگر

لازم به ذکر است که جهت کاهش اثر مشاهدات پرت بر روی نتایج پژوهش، یک درصد کوچک‌ترین و بزرگ‌ترین داده‌های مربوط به متغیرهای پیوسته، با اعداد نزدیک‌ترین مشاهدات به آن داده‌ها جایگزین شده است. نتایج آزمون همبستگی که گزارش نشده است نشان می‌دهد که همبستگی بالایی بین متغیرهای مستقل وجود ندارد. یعنی مشکل همخطی بین متغیرهای مستقل وجود ندارد.

۲-۴- نتایج آزمون فرضیه اول

از رگرسیون به روش خطای استاندارد مقاوم با لحاظ نمودن مشکلاتی از قبیل ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی خطاها، استفاده شده است (پترسون و همکاران، ۲۰۰۹). نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش در جدول ۳ نشان می‌دهد که حساب‌برسان با نظارت و بررسی‌هایی که انجام می‌دهند دستکاری‌های را شناسایی می‌نمایند و با انطباق صورت‌های مالی با استانداردهای حسابداری و کشف این دستکاری به ارائه اظهارنظر تعدیل شده می‌پردازد که با مطالعه لی (۲۰۱۲) و جیانگ و همکاران (۲۰۱۸) هم‌راستا می‌باشد. لذا فرضیه اول پژوهش مبنی بر این که دستکاری جریان نقدی عملیاتی با اظهار نظر تعدیل شده حسابرسان رابطه مثبت دارد، تأیید می‌شود.

جدول ۳- نتایج فرضیه اول پژوهش

$MAO_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 CFM_{i,t} + \sum \beta_k Control Variable_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$					
متغیر	ضریب	خطا	آماره z	احتمال آماره z	همخطی
دستکاری جریان‌های نقدی	2/553	0/749	3/410	0/001	1/170
فرصت‌های رشد	0/008	0/087	0/090	0/925	3/830
اهرم مالی	-0/646	0/563	-1/150	0/251	2/240
اندازه شرکت	0/220	0/088	2/500	0/012	1/850
نسبت جمع موجودی و حساب دریافتی	1/080	0/542	1/990	0/046	1/660
زیان ده بودن	0/550	0/304	1/810	0/070	1/290
سن شرکت	0/383	0/245	1/560	0/118	1/120
مالکیت نهادی	-2/100	0/458	-4/580	0/000	1/380
نوع مالکیت	-0/963	0/187	-5/140	0/000	1/380
بازده دارایی	-5/513	1/163	-4/740	0/000	3/110
اقدام تعهدی اختیاری	0/998	0/647	1/540	0/123	1/320
مقدار ثابت	-3/435	1/683	-2/040	0/041	---
سال و صنعت کنترل شد.					
آماره LR	احتمال آماره LR	ضریب تعیین تعدیل شده			
179/210	0/000	0/201			

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در راستای تفسیر متغیرهای کنترلی نیز می‌توان بیان کرد، شرکت‌هایی که دارای اندازه بزرگ‌تری هستند و نسبت جمع موجودی و حساب دریافتی بیشتری دارند، گزارش حسابرسان غیرمقبول بیشتری داشته‌اند. بعلاوه، شرکت‌های دارای تمرکز مالکیت، مالکیت خصوصی و بازده دارایی بالاتری هستند، کمتر گزارش‌های تعدیل شده از حسابرسان دریافت می‌نمایند.

۳-۴- نتایج آزمون فرضیه دوم

نتایج آزمون فرضیه دوم در جدول ۴ نشان می‌دهد ضعف کنترل داخلی بر رابطه دستکاری جریان نقدی و اظهارنظر تعدیل شده حسابرسان تأثیر تشدیدکننده دارد، اما این تأثیر از لحاظ آماری معنادار نیست. به بیان دیگر، فرضیه دوم پژوهش مبنی بر نقش تعدیلگر کنترل داخلی ضعیف در رابطه دستکاری جریان نقد عملیاتی و گزارش حسابرسان تعدیل شده تأیید نمی‌شود. یکی از دلایل احتمالی نتیجه بدست آمده می‌تواند این موضوع باشد که حسابرسان داخلی و گزارش‌های کنترل‌های داخلی کارکرد محتوایی مورد انتظار را در محیط پژوهشی ایران ندارند و جنبه شکلی آنها بر جنبه محتوایی غلبه دارد.

جدول ۴- نتایج فرضیه دوم پژوهش

$MAO_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 CFM_{i,t} + \beta_2 IC_{i,t} + \beta_3 CFM_{i,t} * IC_{i,t} + \sum \beta_k Control Variable_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$					
متغیر	ضریب	خطا	آماره z	احتمال آماره z	همخطی
دستکاری جریان‌های نقدی	2/378	1/021	2/330	0/020	2/130
ضعف کنترل داخلی	0/653	0/233	2/810	0/005	2/110
دستکاری جریان نقد*ضعف کنترل	0/171	1/377	0/120	0/901	2/850
فرصت‌های رشد	0/020	0/087	0/230	0/819	3/840
اهرم مالی	-0/502	0/561	-0/900	0/370	2/260
اندازه شرکت	0/272	0/090	3/020	0/002	1/880
نسبت موجودی و حساب دریافتنی	1/110	0/548	2/030	0/043	1/660
زیان ده بودن	0/593	0/312	1/900	0/058	1/290
سن شرکت	0/267	0/248	1/070	0/283	1/130
مالکیت نهادی	-2/087	0/464	-4/490	0/000	1/380
نوع مالکیت	-0/985	0/187	-5/260	0/000	1/380
بازده دارایی	-4/768	1/165	-4/090	0/000	3/210
اقلام تعهدی اختیاری	0/811	0/640	1/270	0/205	1/350
مقدار ثابت	-4/204	1/711	-2/460	0/014	---
سال و صنعت کنترل شد.					
آماره LR	احتمال آماره LR		ضریب تعیین تعدیل شده		
181/150	0/000		0/213		

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۴-۴- نتایج آزمون فرضیه سوم

نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش در جدول ۵ نشان می‌دهد، حسابرسی باکیفیت بالاتر، با احتمال بیشتری عملکردهای حسابداری موردتردید را کشف می‌کند. در حقیقت، موسسه‌های حسابرسی باکیفیت دارای تخصص، منابع و انگیزه‌های بیش‌تری برای کشف اشتباه و تقلب هستند. بنابراین، با قاطعیت بیشتری به کشف دستکاری جریان‌های نقدی توسط مدیران می‌پردازند. در این راستا، جیانگ و همکاران (۲۰۱۸) بیان می‌کنند شرکت‌هایی که دستکاری جریان نقدی عملیاتی انجام می‌دهند، اگر حسابرسان با کیفیت بالا آنها را مورد حسابرسی قرار دهد، به احتمال بیشتری گزارش تعدیل شده ارائه می‌نمایند. لذا فرضیه سوم پژوهش مبنی بر مؤسسات رتبه اول حسابرسی، رابطه دستکاری جریان نقد عملیاتی و گزارش حسابرسی تعدیل شده را تشدید می‌نماید، تأیید می‌شود.

جدول ۵- نتایج فرضیه سوم پژوهش

$MAO_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 CFM_{i,t} + \beta_2 \text{firstrankaud}_{i,t} + \beta_3 CFM_{i,t} * \text{firstrankaud}_{i,t} + \sum \beta_k \text{Control Variable}_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$					
متغیر	ضریب	خطا	آماره z	احتمال آماره z	همخطی
دستکاری جریان‌های نقدی	1/060	0/999	1/060	0/289	3/680
رتبه موسسات	-0/239	0/247	-0/970	0/332	2/050
دستکاری جریان نقدی* رتبه موسسات	2/221	1/300	1/710	0/088	4/380
فرصت‌های رشد	0/011	0/087	0/130	0/897	3/830
اهرم مالی	-0/645	0/566	-1/140	0/255	2/240
اندازه شرکت	0/220	0/089	2/460	0/014	1/930
نسبت موجودی و حساب دریافتی	1/090	0/541	2/020	0/044	1/660
زبان ده بودن	0/548	0/307	1/790	0/074	1/300
سن شرکت	0/376	0/246	1/530	0/127	1/120
مالکیت نهادی	-2/155	0/460	-4/680	0/000	1/380
نوع مالکیت	-0/958	0/189	-5/060	0/000	1/400
بازده دارایی	-5/606	1/170	-4/790	0/000	3/110
اقلام تعهدی اختیاری	1/020	0/637	1/600	0/109	1/320
مقدار ثابت	-3/183	1/705	-1/870	0/062	----
سال و صنعت کنترل شد.					
آماره LR	احتمال آماره LR	ضریب تعیین تعدیل شده			
178/930	0/000	0/203			

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۴-۵- نتایج آزمون اضافی فرضیه‌های پژوهش

همان‌طور که ذکر شد، مقادیر مربوط به دستکاری جریان نقدی به‌صورت قدر مطلق در نظر گرفته شد و مدل فرضیه اول جهت تعیین تأثیر دستکاری جریان نقدی بر اظهار نظر حسابرسان مورد سنجش قرار گرفت؛ چرا که تنها مد نظر بودن میزان دستکاری جریان‌های نقدی بدون توجه به مثبت و منفی بودن آن برای انجام فرضیات پژوهش، اهمیت داشت. اما طبق مقاله جیانگ و همکاران (۲۰۲۰) برخی از شرکت‌ها سعی در دستکاری جریان‌های نقدی شرکت برای بیشتر نشان دادن این جریان‌ها دارند و برخی شرکت‌ها ممکن است به خاطر برخی نگرانی‌ها و در چشم نبودن به دستکاری جریان‌های نقدی به سمت کمتر نشان دادن این جریان‌ها بپردازند. در این صورت ممکن است حسابرسان شرکت‌ها نظرات متفاوتی ارائه دهند. بنابراین برای نشان دادن این امر، در ادامه نمونه به دو گروه شرکت‌های با دستکاری رو به بالای جریان‌های نقدی و شرکت‌های با دستکاری رو به پایین جریان‌های نقدی تقسیم شده و سپس تأثیر دستکاری رو به بالا و رو به پایین جریان‌های نقدی بر اظهارنظر حسابرسان مورد آزمون قرار گرفته است.

نتایج بررسی تأثیر دستکاری جریان‌های نقدی بر اظهارنظر حسابرسان، در نمونه با مقادیر مثبت دستکاری جریان نقدی نشان می‌دهد که دستکاری رو به بالای جریان‌های نقدی تأثیر مثبت بر اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسان است. در نمونه دیگر نشان داده شد که، ضریب متغیر دستکاری رو به پایین جریان‌های نقدی تأثیر منفی بر اظهارنظر تعدیل‌شده حسابرسان است. لذا می‌توان بیان کرد که اگر شرکت‌ها از دستکاری جریان‌های نقدی به سمت بالا استفاده نمایند، حسابرسان سعی بیشتری در تعدیل صورت‌های مالی آنان دارد اما زمانی که شرکت‌ها از دستکاری جریان نقد عملیاتی منفی استفاده کنند حسابرسان از گزارش‌های تعدیل‌شده کمتری استفاده می‌نمایند.

جدول ۶- نتایج آزمون اضافی فرضیه پژوهش

مقادیر منفی دستکاری جریان نقدی			مقادیر مثبت دستکاری جریان نقدی			متغیر
همخطی	آماره z	ضریب	همخطی	آماره z	ضریب	
1/63	** -2/82	-4/384	1/90	**3/48	4/752	دستکاری جریان‌های نقدی
4/46	-0/050	-0/006	3/73	-0/130	-0/020	فرصت‌های رشد
2/30	-1/300	-1/023	2/12	-0/130	-0/118	اهرم مالی
2/03	0/340	0/042	1/86	**2/77	0/411	اندازه شرکت
1/68	1/290	0/984	1/74	**2	1/790	نسبت موجودی و حساب دریافتی
1/33	1/410	0/559	1/33	1/240	0/676	زیان ده بودن
1/19	1/450	0/472	1/16	1/520	0/610	سن شرکت
1/58	** -4/19	-2/474	1/33	** -3/31	-2/506	مالکیت نهادی
1/56	** -4/41	-1/154	1/36	** -2/82	-0/893	نوع مالکیت

مقادیر منفی دستکاری جریان نقدی			مقادیر مثبت دستکاری جریان نقدی			متغیر
همخطی	آماره z	ضریب	همخطی	آماره z	ضریب	
4/15	**2/06	-3/560	3/19	**2/96	-5/872	بازده دارایی
1/68	**2/3	-3/977	3/41	*1/84	2/990	اقدام تعهدی اختیاری
---	0/030	0/067	---	**2/97	-8/237	مقدار ثابت
کنترل شد.			کنترل شد.			سال و صنعت
116/730			95/290			آماره LR
0/000			0/000			احتمال آماره LR
0/220			0/231			ضریب تعیین تعدیل شده

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۵- بحث و نتیجه‌گیری

جریان نقد عملیاتی برای ارزیابی عملکرد شرکت دارای اهمیت زیادی است. استانداردگذاران صورتهای مالی، توجه به جریان نقد عملیاتی را توصیه می‌کنند، زیرا سود شرکت‌ها به دلیل حسابداری تعهدی و استفاده از روش‌های حسابداری مجاز در آن، ممکن است دچار ابهام شود و به‌درستی عملکرد شرکت را گزارش ننماید. همچنین، مطالعات دانشگاهی نشان می‌دهد که جریان نقد عملیاتی بیشتر از سود دارای محتوای اطلاعاتی است، به‌ویژه در زمانی که سطوح سود بالا باشد. اما، با توجه به اهمیت جریان نقد عملیاتی برای سرمایه‌گذاران، شرکت‌ها انگیزه‌هایی برای دستکاری جریان نقد عملیاتی دارند. پدیده دستکاری یا مدیریت جریان نقد عملیاتی در سال‌های اخیر نظر پژوهشگران را به خود جلب کرده است. پژوهش‌های تجربی پیشین، تأثیر دستکاری جریان نقد عملیاتی را بر عوامل اندکی آزمون نموده‌اند. در این پژوهش تأثیر دستکاری جریان نقد عملیاتی بر اظهارنظر حسابرس با وجود نقش تعدیلگر کنترل داخلی و حسابرس رتبه اول مورد بررسی قرار گرفت.

طبق نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش، دستکاری جریان‌های نقدی منجر به تعدیل اظهارنظر حسابرس می‌شود. بنابراین می‌توان بیان کرد که مدیران در جهت افزایش رتبه اعتباری، رسیدن به پیش‌بینی تحلیلگران و عدم کاهش بازده سهام تمایل دارند، جریان نقد عملیاتی را افزایش دهند. اما حسابرسان با نظارت و بررسی‌هایی که انجام می‌دهد دستکاری‌های مدیریت را شناسایی می‌نماید و با انطباق صورتهای مالی با استانداردهای حسابداری و کشف این دستکاری به ارائه اظهارنظر تعدیل شده می‌پردازد که در این راستا، حسنی (۱۴۰۱) بیان نمود که به موازات افزایش مدیریت سود ناشی از تحریف در گزارشگری مالی شرکت‌ها، احتمال ارائه اظهارنظر تعدیل شده حسابرسی افزایش یافته است. حمیدیان، عرب‌صالحی و تقیان (۱۴۰۱) نیز بیان نمودند مدیریت سود واقعی تأثیر مثبت و معناداری بر احتمال وجود بند ابهام در تداوم فعالیت در گزارش حسابرسی دارد. علاوه بر این، جیانگ و همکاران (۲۰۱۸) بیان می‌کنند حسابرسان با نظارت و بررسی‌هایی که انجام می‌دهد احتمالاً دستکاری‌های مدیریت

را شناسایی می‌نماید، پس با انطباق صورت‌های مالی با استانداردهای حسابداری و کشف این دستکاری به ارائه اظهارنظر تعدیل شده می‌پردازد.

همچنین، نتایج آزمون فرضیه دوم نشان داد که ضعف کنترل داخلی بر رابطه دستکاری جریان نقدی و اظهارنظر تعدیل شده حسابرسان تأثیر تشدیدکننده دارد اما این تأثیر معنادار نیست. یکی از دلایل احتمالی نتیجه بدست آمده که نیاز به انجام پژوهش‌های بیشتر دارد، می‌تواند این موضوع باشد که حسابرسان داخلی و گزارش‌های کنترل‌های داخلی کارکرد محتوایی مورد انتظار را در محیط پژوهشی ایران ندارند و جنبه شکلی آنها بر جنبه محتوایی غلبه کرده است. طبق نتایج آزمون فرضیه سوم، حسابرسانی باکیفیت بالاتر، با احتمال بیشتری عملکردهای حسابداری مورد تردید را کشف می‌کند. در حقیقت، مؤسسه‌های حسابرسانی باکیفیت دارای تخصص، منابع و انگیزه‌های بیشتری برای کشف اشتباه و تقلب هستند. بنابراین، با قاطعیت بیشتری به کشف دستکاری جریان‌های نقدی توسط مدیران می‌پردازند. در این راستا، جیانگ و همکاران (۲۰۱۸) بیان می‌کنند شرکت‌هایی که مدیریت (دستکاری) جریان نقدی عملیاتی انجام می‌دهند، اگر حسابرسان با کیفیت بالا آنها را مورد حسابرسانی قرار دهد، به احتمال بیشتری گزارش تعدیل شده ارائه می‌نمایند. لذا نتایج پژوهش با مطالعه جیانگ و همکاران (۲۰۱۸) مطابقت دارد.

یافته‌های به دست آمده دارای پیامدهای مهمی برای شرکت‌کنندگان بازار، مدیریت، هیئت‌مدیره و محققان است. به سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان از جمله سرمایه‌گذاران توصیه می‌گردد در حین ارزیابی شرکت‌ها جهت سرمایه‌گذاری به این نکته توجه داشته باشند که ممکن است برخی شرکت‌ها به خاطر استفاده از دستکاری جریان‌های نقدی عملکرد عملیاتی بالاتری گزارش نمایند. لذا به مبحث گزارش حسابرسان مستقل و انتخاب حسابرسان رتبه برتر توجه زیادی نمایند. به سازمان حسابرسانی و نهادهای نظارتی پیشنهاد می‌گردد، تدوین استانداردهای حسابداری و قوانین مالی معقول جهت کنترل دستکاری جریان‌های نقدی را مورد توجه بیشتری قرار دهند و اقدامات لازم را در جهت محدود نمودن مدیران در دستکاری جریان‌های نقدی اعمال نمایند. در نهایت، از آنجاکه ساختار مالکیت شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار تهران حاکی از حضور فعال سرمایه‌گذاران نهادی و نقش تعیین‌کننده آنان در انتخاب نحوه اجرایی کنترل داخلی و انتخاب حسابرسان مستقل است، پیشنهاد می‌شود سیاست‌های قوی‌تری در مورد سیستم درونی شرکت اعمال نمایند تا به توسعه و بهبود کنترل داخلی منجر شود. تا از این طریق، ضمن در نظر گرفتن نقش مهم سرمایه‌گذاران نهادی، راهکارهایی جهت حفظ موقعیت مالی و جلوگیری از دستکاری جریان‌های نقدی را تعیین و تدوین نمایند. در تفسیر نتایج این پژوهش، بایستی به این محدودیت توجه نمود که دستکاری جریان‌های نقدی عملیاتی شرکت از طریق باقی‌مانده‌های مدل به دست آمده است و لزوماً ممکن است دستکاری جریان‌های نقدی عملیاتی شرکت تنها از این طریق منعکس نگردد.

فهرست منابع

- ۱) برندک، سجاد و عسگر پاک مرام و سعید علی پور، (۱۳۹۸)، "بررسی تأثیر جریان نقد عملیاتی بر اقلام تعهدی غیرعادی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران با تأکید بر نوع صنعت"، مدیریت دارایی و تامین مالی، ۷(۳)، صص ۹۹-۱۲.
- ۲) بنی مهد، بهمن، یحیی حساس یگانه، و نرگس یزدانیان، (۱۳۹۳)، "مدیریت سود و اظهارنظر حسابرس: شواهدی از بخش خصوصی حسابرسی"، حسابداری مدیریت، ۷(۲)، صص ۱۷-۳۲.
- ۳) پرویزلو، ناصر و بهنام سیف اله زاده، (۱۳۹۹)، "تأثیر شهرت حسابرس بر ارتباط بین ضعف کنترل داخلی در گزارشگری مالی و کارایی سرمایه‌گذاری"، چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، ۳(۲۵)، صص ۸۵-۹۶.
- ۴) پورحسن سنگری، سارا، فرزانه حیدرپور و ماشاله ولیخانی، (۱۳۹۸)، "تأثیر شدت ضعف در کنترل‌های داخلی بر کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران"، مطالعات حسابداری و حسابرسی، ۸(۳۰)، صص ۱۰۹-۱۲۴.
- ۵) جامعی، رضا، زهره کولی وند و نیلوفر محمدی کلاره، (۱۳۹۹)، "بررسی رابطه بین ضعف کنترل داخلی و حق‌الزحمه حسابرسی با تأکید بر ارتباطات سیاسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار تهران"، پژوهش‌های حسابداری مالی، ۱۲(۲)، صص ۹۹-۱۱۴.
- ۶) حاجیها، زهره و سهیلا محمدحسین نژاد، (۱۳۹۴)، "عوامل تأثیرگذار بر نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی"، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۷(۲۶)، صص ۱۳۷-۱۱۹.
- ۷) حاجیها، زهره، جواد اورادی و مه‌ری صالح آبادی، (۱۳۹۶)، "ضعف در کنترل‌های داخلی و تأخیر گزارش حسابرسی"، فصلنامه حسابداری مالی، ۹(۳۳)، صص ۹۶-۷۸.
- ۸) حسنی ماریه، گرکز منصور، علیرضا معطوفی و دیده خانی، (۱۴۰۰)، "بررسی واکنش بازار به اظهارنظر حسابرسان نسبت به ضعف با اهمیت در کنترل‌های داخلی"، دانش حسابرسی، ۲۱(۸۲)، صص ۲۰۲-۲۲۸.
- ۹) حسنی، محمد، (۱۴۰۱)، "تأثیر محرک‌های بالقوه ریسک دادخواهی ناشی از اشتباه‌ها و تحریف‌ها در گزارشگری مالی صاحبکاران بر تعدیل اظهارنظر حسابرسی"، قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری و حسابرسی، ۱(۳)، صص ۱۲۵-۱۶۵.
- ۱۰) حمیدیان، نرگس، مهدی عرب صالحی و مجید تقیان، (۱۴۰۱)، "تأثیر مدیریت سود واقعی بر اظهارنظر حسابرسی پیرامون تداوم فعالیت در شرکت‌های درمانده مالی"، پژوهش‌های حسابداری مالی.
- ۱۱) حیدری سورشجانی، زهرا و زهرا جودکی چگنی، (۱۴۰۱)، "تأخیر در گزارش حسابرسی: مشغله کاری حسابرس و رتبه مؤسسات حسابرسی"، دانش حسابداری مالی، ۹(۱)، صص ۱۱۳-۱۳۲.
- ۱۲) خواجهی، شکراله، غلامرضا رضایی و لیلا فانی، (۱۴۰۱)، "رابطه بین اجتناب مالیاتی و ضعف کنترل‌های داخلی"، قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری و حسابرسی، ۱(۱)، صص ۴۷-۶۶.

- ۱۳) رضانی، حسین رضا، کاوه آذین فر، حمیدرضا غلام نیا روشن و رضا فلاح، (۱۴۰۱)، "نقش فرهنگ اسلامی و تجربه حسابرس در رابطه بین انصاف متقابل و کیفیت حسابرسی در شرایط محیطی ایران"، قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری و حسابرسی، ۱(۲)، صص ۱۴۳-۱۶۳.
- ۱۴) روزبهانی، فاطمه، بهمن بنی مهد و مهدی مرادزاده فرد، (۱۳۹۶)، "رابطه میان دستکاری سود و گزارش غیر مقبول حسابرسی"، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۶(۲۳)، صص ۱۴۵-۱۵۴.
- ۱۵) سعدی، رحمان و محسن دستگیر، (۱۳۹۶)، "تأثیر ضعف کنترل‌های داخلی و شکاف سهامداران کنترلی بر کارایی سرمایه‌گذاری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران"، پژوهش‌های حسابداری مالی، ۹(۴).
- ۱۶) کردان، بهزاد، مهدی صالحی و حسین کلاته، (۱۳۹۵)، "رابطه بین اظهارنظر حسابرس، اقلام تعهدی اختیاری و ریسک مالی"، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۸(۳۱)، صص ۱۱۱-۱۲۵.
- ۱۷) رضائی، محمد و محمد رضایی، (۱۳۹۴)، "بررسی رابطه بین رتبه مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار و کیفیت حسابرسی"، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۴(۱۴)، صص ۱-۱۴.
- ۱۸) محمدرضایی، فخرالدین و امید فرجی، (۱۳۹۸)، "معمای سنجش کیفیت حسابرسی در پژوهش‌های آرشویی: نقد و ارائه پیشنهادهایی برای محیط پژوهشی ایران"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۶(۱)، صص ۸۷-۱۲۲.
- ۱۹) ولی نیا، سید نیما، محمدحسین رنجبر، داوود خدادادی و حجت الله سالاری، (۱۴۰۱)، "واکنش بازار سهام به مدیریت سود، ریسک شرکت و ضعف کنترل‌های داخلی"، دانش سرمایه‌گذاری، ۱۱(۴۲)، صص ۵۶۳-۵۷۸.
- 20) Balsam, S., Krishnan, J. & Yang, J (2003), "Auditor Industry Specialization and Earnings Quality", Auditing: A Journal of Practice & Theory, 22 (2), PP. 71-97.
- 21) Chen, C. J., Chen, S., & Su, X. (2001), "Profitability Regulation, Earnings Management, and Modified Audit Opinions: Evidence from China. Auditing", A Journal of Practice & Theory, 20(2), PP. 9-30.
- 22) Chen, S., Li, Z., Han, B., & Ma, H. (2021), "Managerial Ability, Internal Control and Investment Efficiency", Journal of Behavioral and Experimental Finance, 100523.
- 23) Cheng, C. A., Li, S., & Zhang, E. X. (2020), "Operating Cash Flow Opacity and Stock Price Crash Risk", Journal of Accounting and Public Policy, 39(3), 106717.
- 24) DeAngelo, L. (1981), "Auditor Size and Auditor Quality", Journal of Accounting and Economics 3 (3), PP. 183-199.
- 25) DeAngelo, L. E. (1981), "Auditor Independence, 'Low Balling', and Disclosure Regulation", Journal of Accounting and Economics, 3(2), PP. 113-127.
- 26) Felix, W. L., and Kinney, W. R. (1982), "Research in the Auditor's Opinion Formulation Process: State of Theart", The Accounting Review, 622(2), PP. 247-271.

- 27) Goh, B. W., & Li, D. (2011), "Internal Controls and Conditional Conservatism", *The Accounting Review*, 86(3), PP. 975-1005.
- 28) Habib, A., Jiang, H., and Zhou, D. (2015), "Related-party Transactions and Audit Fees: Evidence from China", *Journal of International Accounting Research*, 14(1), 59.
- 29) Herbohn, K., & Rangunathan, V. (2008), "Auditor Reporting and Earnings Management: Some Additional Evidence", *Accounting & Finance*, 48(4), PP. 575-601.
- 30) Hermanson, H. M. (2000), "An Analysis of the Demand for Reporting on Internal Control", *Accounting Horizons*, 14(3), PP. 325-341.
- 31) Jiang, G., Lee, C. M. C., and Yue, H. (2010), "Tunneling through Intercorporate Loans: The China Experience", *Journal of Financial Economics*, 98(1), PP. 1-20.
- 32) Jiang, H., Guo, H., & Samkin, G. (2018), "Cash Flow Manipulation, Audit Opinion and Internal Control—Evidence from China", In *The Routledge Companion to Accounting in China*, PP. 276-293). Routledge.
- 33) Jiang, H., Habib, A., and Zhou, D. (2015), "Accounting Restatements and Audit Quality in China", *Advances in Accounting*, 21(1), PP. 125-135
- 34) Jiang, W., Rupley, K. H., and Wu, J. (2010), "Internal Control Deficiencies and the Issuance of Going Concern Opinions", *Research in Accounting Regulation*, 22(1), PP. 40-46.
- 35) Johl, S., Jubb, C. A., and Houghton, K. A. (2007), "Earnings Management and the Audit Opinion: Evidence from Malaysia", *Managerial Auditing Journal*, 22(7), PP. 688-715.
- 36) Jonas, G., Rosenberg, A., and Gale, M. (2006), "The Second Year of Section 404 Reporting on Internal Control", New York: Moody's Investors Service.
- 37) Kothari, S. P., Leone, A. J., & Wasley, C. E. (2005), "Performance Matched Discretionary Accrual Measures", *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), PP. 163-197.
- 38) Lee, L. F. (2012), "Incentives to Inflate Reported Cash from Operations Using Classification and Timing", *The Accounting Review*, 87(1), PP. 1-33.
- 39) Lin, Z. J., and Liu, M. (2010), "The Determinants of Auditor Switching from the Perspective of Corporate Governance in China", *Advances in Accounting*, 26(1), PP. 117-127.
- 40) Mitra, S., Jaggi, B., & Al-Hayale, T. (2017), "The Effect of Managerial Stock Ownership on the Relationship between Material Internal Control Weaknesses and Audit Fees", *Review of Accounting and Finance*, 16(2), PP. 239-259.285
- 41) MohammadRezaei, F., Faraji, O., & Heidary, Z. (2021), "Audit Partner Quality, Audit Opinions and Restatements: Evidence from Iran", *International Journal of Disclosure and Governance*, 18(2), PP. 106-119.
- 42) Petersen, M.A. (2009), "Estimating Standard Errors in Finance Panel Data Sets: Comparing Approaches", *The Review of Financial Studies*, 22(1), PP. 435-480.
- 43) Pittman, J. A. and Stein, S. E. and Valentine, D. F., (2019), "Audit Partners' Risk Tolerance and the Impact on Audit Quality, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3311682>
- 44) Rittenberg, L. E. & Schwieger, B. J. (1993), "Auditing: Concepts for a Changing Environment, Fort Worth", TX: The Dryden Press.
- 45) Rittenberg, L. E., Johnstone, K. M., and Gramling, A. A. (2012), "Auditing: A Business Risk Approach (8th ed.)", Mason: South-Western CENGAGE Learning.
- 46) Roychowdhury, S. (2006), "Earnings Management through Real Activities Manipulation", *Journal of Accounting and Economics*, 42(3), PP. 335-370.
- 47) Spathis, C. T. (2003), "Audit Qualification, Firm Litigation, and Financial Information: an Empirical Analysis in Greece", *International Journal of Auditing*, 7(1), PP. 71-85.

- 48) Van Tendeloo, B., & Vanstraelen, A. (2008), "Earnings Management and Audit Quality in Europe: Evidence from the Private Client Segment Market", *European Accounting Review*, 17(3), PP. 447-469.
- 49) Wang, B., Ho, K. C., Liu, X., & Gu, Y. (2021), "Industry Cash Flow Volatility and Stock Price Crash Risk", *Managerial and Decision Economics*.
- 50) Xiao, T., Geng, C., & Yuan, C., (2020), "How Audit Effort Affects Audit Quality: An Audit Process and Audit Output Perspective", *China Journal of Accounting Research*, 13 (1), PP. 109-127.
- 51) Zhang, R. (2009), "Cash Flow Management in the Chinese Stock Market: An Empirical Assessment with Comparison to the U.S. Market", *Frontiers of Business Research in China*, 3(2), PP. 301-322.

<https://doi.org/10.30495/jdaa.2023.1962855.1042>

Operating Cash Flow Manipulation and Auditor's Opinion: The Moderator Role of Internal Control and Audit Firms Ranking

Mostafa Ezadpour¹
Ali Mohammad Kordi²
Fatemeh Tavousi³
Zahra Heydari Sureshjani⁴

Received: 25 / June / 2023

Accepted: 23 / August / 2023

Abstract

Operating cash flow is considered as a performance indicator for users, which provides complete information about the operational position of the company. However, management may manipulate the information of operating cash flows in order to achieve its goals. Therefore, there is a need for an auditor to review and monitor information. Auditors provide an modified opinion by conforming the financial statements to the accounting standards and discovering this manipulation. Also, the presence of top-ranked auditors and the existence of strong internal control lead to stronger supervision in the company and intensify this relationship. Due to the importance of this issue and the lack of research, this study deals with the management of the operational cash flow and the auditor's opinion, by emphasis on the moderator role of the internal control and the audit firm ranking. In this regard, a sample including 130 companies listed to the Tehran Stock Exchange was selected. Examining the results of the multiple regression test showed that companies that perform more operational cash flow manipulation face more audit modified reports. Also, the presence of the first-ranked audit firms in the company leads to the intensification of the management of the operational cash flow and themodified audit report. However, internal control in the company is not able to influence the relationship between management of operating cash flow and audit report.

Keywords: Auditor's Opinion, First Rank Auditor, Internal Control and Operational Cash Flow Manipulation.

¹ Department of Accounting, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Qom, Qom, Iran. Corresponding Author M.ezadpour@qom.ac.ir

² Department of Accounting, Faculty of Industrial Engineering, Management and Accounting University of Shahab Danesh, Qom, Iran. A_kordi_64@yahoo.com

³ Department of Accounting, Faculty of Industrial Engineering, Management and Accounting University of Shahab Danesh, Qom, Iran. mozhdehtavousi@gmail.com

⁴ Department of Accounting, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Isfahan University, Isfahan, Iran.. Zahra.heidary124@gmail.com